

Ńul și circulația monetară, iar istoriei social-politice secțiunea 3. *Raporturile sociale și politice ale geto-dacilor*. Chiar și la o rapidă trecere în revistă a bazei documentare, autorului i se impune concluzia după care „comunitatea evidentă în construcția cetăților, sistemul de fortificare, modul de construire și planul locuințelor și anexelor gospodărești, în formele de bază ale ceramicii lucrate de mină și la roată, descoperite în diferite regiuni ale spațiului în discuție, arată că în această perioadă a avut loc procesul de unificare a culturii materiale în teritoriul de la Nistru la Munții Balcani și de la Tisa la Marea Neagră. La aceasta a contribuit și nivelul identic de dezvoltare economică și social-politică atins în sec. II î.e.n. de cele două grupe de triburi nord-trace: geții și dacii. Toate acestea au făcut ca, la sfirșitul sec. II -- începutul sec. I î.e.n., să nu mai poată fi observate deosebiri speciale în cultura materială a geților din regiunile de șes și a dacilor din arcul carpatic. Astfel, se pare că, începind cu această perioadă în spațiul amintit putem vorbi de existența unei societăți geto-dace unitare”. Pe plan politic, acestei unități îi corespunde formațiunea politică a lui Burebista, considerată de I.T.N. drept „o confederație de uniuni tribale”, aflată în „procesul de naștere a puterii personale regale” și de trecere la o „statalitate incipientă”. Autorul susține originea getică a lui Burebista și presupune că unitatea tribală condusă inițial de marele rege se va fi aflat în sudul Moldovei.

În *Încheiere* (p. 239—246) I.T.N. își expune opinia privind raporturile dintre geți și dacii — o problemă îndelung discutată în istoriografia românească și străină. După cum rezultă chiar din titlul cărții și din cele ale capitolelor și secțiunilor, autorul este înclinat să facă o distincție tranșantă între geți și dacii. Conceptul de *geto-daci*, respectiv acela de *triburi geto-dace, societate geto-dacă, cultura geto-dacă* sînt folosite rar și anume doar în cap. III (inclusiv în titlul secțiunii 3) — ceea ce nu este desigur întimplător. În *Încheiere* sînt precizate motivele acestei poziții. Pe de o parte, faptul că „în izvoarele antice, geții sînt menționați din sec. VI î.e.n. și pînă în sec. VI e.n. (sic!) în limitele teritoriului situat între Nistru și Balcani, Carpați și Marea Neagră, în timp ce triburile dacilor doar de la sfirșitul sec. II î.e.n. și numai în Bazinul Carpatic”. Pe de altă parte, faptul că „datele arheologice concordă pe deplin cu concluzia decalajului de timp în formarea geților și a dacilor, așa cum rezultă din analiza textelor antice”. Autorul consideră că începind din sec. II î.e.n., sub influența unor anumiți factori interni și externi, „Carpații au încetat să mai existe ca graniță naturală ce despărțea cele două mari grupe — getică și dacică —

de triburi nord-trace” și că „toate acestea au dus la unificarea culturii materiale a geților din regiunile de șes și dacilor din Carpați. Din această vreme s-a format cultura geto-dacă”. De aici, „concluzia generală” a cărții: „Confruntarea izvoarelor scrise și materiale permite constatarea că triburile nord-trace ale geților și dacilor s-au format pe o bază unică, însă în perioade diferite și în teritorii separate, este adevărat învecinate, incluzind în formarea lor felurite elemente străine”.

Constatarea că dezvoltarea de ansamblu a zonelor intracarpatică și extra-carpatică a cunoscut în prima parte a celei de-a doua epoci a fierului ritmuri diferite și că de aici rezultă și afirmarea diferită în timp, în condiții particulare, a geților și dacilor pe scena istorie nu este nouă. Ea fost făcută încă în urmă cu trei decenii de D. Berciu, R. Vulpe, C. Preda, I. Daicoviciu ș.a. și, cu anumite nuanțări, pe care progresul cercetării le-a făcut necesare, ea mi se pare a fi în continuare valabilă. Mi se pare, în schimb, insuficient argumentată o altă concluzie a cărții lui I.T.N., după care „comunitatea ce se observă în cultura materială începind din sec. II î.e.n., ducind la formarea culturii geto-dace nu înseamnă identitatea acestor două grupe de triburi nord-trace” și, de aici, reținerea cu care este folosit conceptul de *geto-daci*. Comunitatea de cultură materială, desigur și spirituală, identitatea limbii (cf. Strabon, VII, 3, 13) și realizarea, fie și temporară, a unității politice, în special în vremea marilor regi Burebista și Decebal, ne arată că distincția pe care autorii antici o mai fac în această vreme între geți și dacii este una formală, rezultind mai curind din tradițiile și uzul lingvistic specifice istoriografiei grecești și respectiv latine, decît din realitatea etno-istorică concretă. Este motivul pentru care folosirea conceptului de *geto-daci* mi se pare adecvată acestei epoci. Într-un sens oarecum convențional, dar desigur nu arbitrar, extinderea acestui concept, în timp, asupra întregii epoci protoistorice din Dacia mi se pare a fi și ea justificată.

În ciuda acestor observații ca și a altora asupra cărora nu putem stăruir aici, cartea în discuție este de o utilitate incontestabilă. Ea pune la dispoziția cititorului sovietic — specialist sau amator de istorie — o bogată documentare istorico-arheologică (bibliografia de la p. 247—267 cuprinde peste 400 de titluri) și-i mijlocește acestuia o orientare complexă, în general corectă, în istoria și civilizația traco-geto-dacilor. Introducînd în circulație unele importante noi descoperiri de pe teritoriul U.R.S.S. (cetatea de la Butuceni, din sec. IV—III î.e.n., și cea de la Solotvino, din perioada clasică), lucrarea lui I.T. Niculiță va avea desigur darul de a stimula

cercetările privind cea de-a doua epocă a fierului în regiunile de sud-vest ale Ucrainei și pe teritoriul R.S.S. Moldovenești. Arheologii români privesc cu viu interes cercetările colegilor sovietici, de la care așteaptă deslășuri nu numai pentru istoria regională a nord-estului Daciei, ci și pentru imaginea de ansamblu a istoriei și civilizației geto-dacilor în epoca pre-romană, în epoca romană și în vremea de

inceput a migrațiilor. Adăugându-se contribuțiilor aduse în cursul anilor de A.I. Melnikova, G. I. Smirnova, T. D. Zlatkovskaia, G. B. Fedorov, M.A. Romanovskaia, V.L. Lăpușnean, A. A. Nudelman, E. A. Rikman, L.V. Vakulenko, V.M. Țighilik și de mulți alții, cartea lui I.T. Niculiță este astfel o nouă realizare și, totodată, o certă promisiune.

Mircea Babeș

YVON GARLAN, *Vin et amphores de Thasos, École Française d'Athènes, Atena—Paris, 1988 (Sites et monuments, V), 37 p., 24 fig. in text.*

Nu stă în obiceiul revistelor de strictă specialitate să rezerve spațiu tipografic prezentării unor lucrări pe care, cu un termen încă foarte vag definit, ne-am deprins a le numi „de popularizare”. Aparent, broșura căreia îi sînt închinată rindurile ce urmează n-ar trebui să facă excepție: apărută într-o colecție de ghiduri arheologice (Delos, săpăturile franceze din Creta, Thasos și Medeonul din Focida), cu un text scurt, fără note de subsol, ci doar cu o listă bibliografică selectivă și una de proveniență a ilustrațiilor, lucrarea profesorului Yvon Garlan de la Universitatea din Remes ar putea fi acceptată cel mult ca o popularizare de înaltă ținută, dar — oricum — popularizare.

Dacă m-am îndemnat la lucru, spre a prezenta această broșură, am făcut-o din două motive. În primul rînd, nutresc convingerea că lucrarea interesează în gradul cel mai înalt pe specialiști, și nu pe turiștii veniți să viziteze anticitățile insulei Thasos — care au la dispoziție o cantitate considerabilă de ghiduri și prospecte și, oricum, nu cred că s-ar arăta chiar alit de nerăbdători să parcurgă pe brînci regiunile muntoase ale insulei, ca să vadă... un cuplor de ars amfore și o grămadă de cioburi. Publicul larg vrea albume despre temple, cetăți, palate, nu un bilanț al cercetărilor consacrate amforelor thasiene. Pentru specialistul în arheologia greacă — însă nespecialist în amfore grecești (căci amforologia a ajuns, în adevărul înțeles al cuvîntului, un domeniu!) — lucrarea este mai mult decît binevenită. Documentația în această direcție a ajuns de acum impresionantă și dispersată în diverse publicații, astfel că se resimte nevoia unui *vademecum*. Acum îl avem! De cite ori nu întîlnim citate în studii și articole de cea mai strictă specialitate considerații sau ilustrații de piese din opusculul Virginiei Grace, ajuns acum la a doua ediție (*Amphoras and the Ancient Wine Trade, Excavations of the Athenian Agora, Picture Book n° 6, 1981*), care nu este nici *Handbuch*, nici catalog de mari proporții, ci

picture book! Avansează pronosticul că, cel puțin pînă la apariția unei lucrări monumentale — ediția în curs de lucru a *corpus*-ului de ștampile thasiene, sub conducerea lui Y.G. — broșura de față, ca rezumat al tuturor spectaculoaselor achiziții în domeniul amforologiei thasiene după 1977 (cînd a început cercetarea sistematică a atelierelor), va fi egală în statut articolelor „științifice”.

În al doilea rînd, am considerat necesar să prezint această lucrare colegilor cititori ai revistei, atîta vreme cît la noi nu există decît foarte puțini arheologi care se ocupă direct de amfore thasiene, dar foarte mulți care manifestă un justificat interes pentru această categorie de material.

Lucrarea este împărțită în citeva mici secțiuni. După citeva rînduri introductive referitoare la vinul de Thasos în antichitate, se face o prezentare a atelierelor identificate (vezi harta de la fig. 3) și — citeva dintre ele (Koukos, Kalonero, Vamvouri, Anmoudia, Molos, Kounouphra) — cercetate sistematic. După cantitatea de amfore thasiene cunoscute, se apreciază că numărul acestor ateliere era mult mai mare, urmind ca altele să fie identificate în viitor prin prospecții și, în măsura posibilităților, cercetate arheologic. Un mic excurs în evoluția tipologică a amforelor de Thasos — care dătează mult cercetărilor lui I.B. Brașinskij, *Gręckisj keramickisj import na Nižnem Donu v V—III vv. do n.e.*, Leningrad, 1989) — introduce considerațiile referitoare la ștampilele de amfore thasiene, centrul de greutate al lucrării și, totodată, domeniul în care, în primul rînd prin contribuția lui Y.G., dar și a lui M. Debidou, M. Picon etc., au apărut în vremea din urmă noutățile cele mai spectaculoase.

Analiza repartiției materialului amforic ștampilat pe ateliere a condus la citeva concluzii de o importanță majoră. S-a confirmat succesiunea postulatului ca ani în urmă de Virginia Grace de la ștampilele „vechi” (cu *ethnikon* — 2 nume, magistrat „eponim” și „producător”, sau, în rare cazuri, cu un simbol